

Projektredovisning år 3

Vasskörd Elinghems och Bäcksmyrars torrlägningsföretag år 1966

Beskrivning av projektet

Vasskörd på Elinghems myr

Dikningsföretagets ”Elinghems och Bäcksmyrars torrlägningsföretag år 1966” (nedan kallat dikningsföretaget) styrelsemöte beslutade i november 2017 att påbörja arbetet med ett vassprojekt med syftet att på sträckan Ihrebron till träbron vid Bryor, för att se om det fanns möjlighet till effektivare och miljövänligare sätt för rensning.

Sträckan (ca: 7,5 km) som omfattas har ett fall på enbart 45 cm vilket gör att vegetationen i kanalen utgör ett stort kapacitetstapp. Tidigare undersökningar har också visat att vegetation i kanaler kan stoppa upp till 2/3 av avvattnings kapaciteten.

Åtgärderna som planeras är att under 5 års tid utföra årlig skörd av vass i kanalen under månadskiftet juni till juli för att på det viset upprätthålla avledningskapaciteten i kanalen men utan att påverka eller röra slänter och botten. På det viset minskas risken för näringsläckage samtidigt som växtlighet blir kvar på botten av kanalen och kan bidra till en ökad biologisk mångfald.

Kontaktpersoner

Thomas Hellenberg, Kassör. dikningsföretaget thomas.hellenberg@telia.com, 070–6528421

Didrik Andersson, Ord. Nordvästra Gotlands vattenråd, didrik.a@telia.com 070–3157651

Andreas Nypelius, Ord. LRF Gotland, nypelius@live.se 073–3939933

Petter Engström, regionchef LRF Gotland, petter.engstrom@lrf.se, 070–204 93 42

Samarbeten

Projektet utförs med LRF som projektägare och dikningsföretaget som utförare. För att säkra bredden av förståelse och kunskapsspridning även efter projekttiden utförs arbetet i tätt samarbete med Länsstyrelsen i Gotlands Län, Greppa Näringen och Nordvästra Gotlands vattenråd.

Projektet finansieras till största del av Miljö o Vattenenheten vid Länsstyrelsen i Gotlands län men också av Nordvästra Gotlandsvattenråd, och dikningsföretaget. LRF tillhandahåller administration av projektet.

Projektstart

Projektet startade hösten 2017 med att undersöka behov och möjligheter samt sätta budget (bilaga 2). Under 2018 genomförde arbetet för första gången som går att läsa i projektredovisning år 1 och vilka utmaningar och förberedelser som krävdes, samma för år 2019 som kan läsas om i projektredovisning år 2.

För år 3 har vi lyckats med ett del mål i projektet att ge förutsättningar för att en gotländsk entreprenör investerar i tekniken. Därför har vi för år 3 bytte entreprenör till Ekmans Torp Gräv AB där Kjell Johansson utrustat sin grävmaskin med en förlängningssticka och införskaffat en 4m bredd klippskoppa.

Dikningsföretaget höll möte den 3/12 2019 för att dels redovisa projektår 2 och för att diskutera förutsättningarna för reglerbara dammluckor i kanalen, här tog också beslut om att lägga i brotrummor på norra sidan likt man år 1 gjort på södra sidan om kanalen, för att man ska kunna genomföra underhåll från båda sidorna av kanalen.

- **Överfarter vid sidokanaler.** För år 3 använde både de gamla överfarterna på södra sidan men man la också i överfarter och putsade av norra sidan av kanalen innan rensningen med klippskopan startade
- **Vegetationen.** Det som växt upp på bankerna sedan år 2 hanterades med en betseputs och en traktor. Detta gjorde styrelsen i dikningsföretaget innan arbetet startade.

Projektförutsättningar

7,5 km av slutet på kanal inom "Elinghems och Bäcksmyrars torrlägnings företag år 1966". Kanalen hade inte rensats sedan 2009. Kanalen är ungefär 7 m bred och 4 m djup, som bredast upp mot 17m i överkant och 8 m djup.

Efter dikningsföretagets del kommer en frifallsträcka ut mot havet där även en damm och ett minikraftverk ligger placerat.

en berörda sträckan har vid flertalet tillfällen och senast hösten 2017, varit hårt drabbat av översvämningar som inneburit stora förluster i skörd och risk för näringsläckage pga. av oskördade grödor.

Foto Andreas Nypelius Efter utfört arbete 2020

Projektgenomförande år 3

Genomförandedelen började 2/7 och avslutades 22/7, även i år flöt arbetet på bra med en duktig entreprenör som lärde sig tekniken snabbt trots ny utrustning samt att Kjell hade med sig vad han kunde behöva av skopor mm på grävaren så klarade han sig själv mer och styrelsens arbetsinsats blev mindre men dock så viktig när du var med och ställde upp. Arbetet. Vid årets klippning var det en mer lagom nivå av vatten efter att ha varit en något mer nederbördsrik period innan utfört arbetet mot tidigare års torra somrar med låga vattenstånd.

Tiden för arbetet valdes för att det normalt sett är lågvatten under perioden och därför enklast att genomföra arbetet. Dessutom ger val av denna period minst miljöpåverkan då vassen tas bort från kanalen och ett fritt flöde upprätthålls inför skördeperioden då det normalt kan förekomma skador via översvämningar.

Foto: Andreas Nypelius, Arbetet under vissningsdagen

Årets arbetet skede inte lika systematiskt som föregående år då det skedde från två sidor av kanalen så var det dels mindre risk att material föl ur skopa som kunde ställa till det nedströms och då kunde man dela upp arbete i sektioner så att det nästa hela tiden fanns material nedströms som fångade upp eventuellt material. Detta märktes också på dammen nedströms dikningsföretaget att där märkte man inte av arbetet uppströms.

Den 15/7 hölls en visningsdag inom projektet med inbjudan från dikningsföretag och andra intresserade, totalt deltog 25 st personer på denna corona anpassade förmiddag och vissade stort intresse. Dagen var i fält och där både maskinen vissades i drift och masn såg på och diskuterade resultatet från tidigare år, projektledare Andreas Nypelius förklarade hur det varit innan och vilka efter man sett av arbetet.

Arbetet gick som tidigare nämnt bra även detta år men tog något längre tid då den nya maskinen var mindre och bara använde en 4 m skopa och hade kortare grävarm så han fick gå på båda sidor om kanalen för att nå hela bredden.

Nu år 3 börjar det märkas att arbetet har pågått flera år och mängden vass och annan vegetation börjar minska ordentligt. Det var inte heller samma mängd av slingerväxten (*Myriophyllum*) i botten på kanalen detta år. Om det beror på utnötning eller om det är årens förutsättningar är ännu för tidigt att uttala sig om.

Foto: Andreas Nypelius

Rensmassorna efter utfört arbete

År 3 nu har även rensmassorna fortsatt minska men ännu finns det slam och sten i massorna så dessa läggs på hög för bortforsling. Tiden får ännu utvinna om vi kommer att komma ner i sådana mängder slam och sten att det går att ”bara” putsa ner vassens på banketterna för förmultning.

År 3 nu har sträckan med berg valts att skrapas av med planeringsskopa på grävaren som gick nere i botten på kanalen, efter att år 2 testat olika varianter med lastmaskiner mm, så ses detta men den enklaste och mest praktiska lösningen

Projektutvärdering

Vasklippningen i sig kostade runt 15,3 kr/m och snittkapaciteten var 62 m/h för att gå på bägge sidor om kanalen, vilket följde budget väl och blev inte som befarat dyrare pga att man gick på två sidor med en mindre maskin. Det lilla överskottet från detta år 3 gör att vi nu efter 3 år ligger nästan exakt på ett noll resultat inom projektet.

Resultatet av ökad vattenkapacitet är fortsatt svårbedömd utan att det kommer ettriktigt hög flöde men att det har effekt är helt klart och att slammet minskat i kanalen också. Dock ser vi nu att slammet också minskar i kanalen vilket gör att det börjar diskuteras om det kommer behövas göras ett ”normalt” underhåll igen inom några år eller om detta underhållet kommer att räka även i längden.

Sammantaget när projektet sammanfattas efter tre år är det lyckat och många lärdomar är dragna och vissa problem återstår att se tex räcker bara vasklippning i längden? Kan man gå ner på att köra vart annat år? Och vad händer när vi får ett riktigt högflöde likt senast hösten 2017?.

Lärdomarna från 3 året är inte lika många som från föregående år:

- Även den andra vegetationen som till tog år 2 värkar gå att matta ut.
- Slänterna håller mycket bra när de inte rörs
- Sprängda delar ska behandlas med planerskopa på lastmaskin eller grävmaskin för att bli effektivt.
- Räckvidden på maskin kan mycket väl kompenseras med att gå på två sidor där det finns förutsättningar för det

Foto: Andreas Nypelius, Klippskopa

Projektets måluppfyllnad

Projektet bidrar till att uppfylla miljö-och klimatmålen

Målet med att minska näringsläckaget från kanalen och därmed reducera miljöpåverkan samt upprätthålla den biologiska mångfalden i kanalen, har uppnåtts enligt vår bedömning. Slutsatsen dras då det efter utfört underhållsarbete inte har gjorts några negativa observationer nedströms. Detta har uppnåtts genom att slänterna lämnades orörda och att arbetet påbörjades uppströms vilket hindrade klipprester och slam att föras ut nerför kanalsystemet. De klippta slänterna har lämnat det fortsatta naturlivet orört.

Projektet bidrar till ekonomisk nytta för målgruppen och näringen

Ur ekonomisk synvinkel har arbetet följt planen. Den största vinsten kommer först det året då en översvämning skulle ha förstört skörden, men om denna åtgärd kan stävja det har vi inte kunnat testa ännu, känslan är dock positiv. Efter 3 lyckade år har det nu resulterat i att entreprenörer på ön har tillgång till och kan tekniken. Vassklippningsmetoden kan leda till ytterligare arbeten för fler entreprenadfirmor på ön, ju mer detta resultatet sprid.

Målen vid projektets slut

- Ett bättre och mer miljövänligt underhåll av kanalen i Elinghems myr har uppnåtts, som kan vissas upp som referens för andra intressenter.
- Ett gott första resultat har visats upp och ökat intresset för vassklippning märks av på ön
- En kunskapssammanställning har tagits fram i form av en rapport som beskriver bakgrund, möjligheter och erfarenheter av vasskörd i kanaler. I bakgrundsbeskrivningen redogörs för motivet till varför vass och annan vegetation är viktig att hålla efter i vattendraget. Tillgängliga forsknings- och försöksresultat kommer att redovisas i slut rapport.
- 3 års erfarenhet är sammanställd
- Minst två fältvandringar har genomförts för målgruppen lantbrukare på Gotland, styrelser för dikningsföretag, vattenråden på Gotland, Länsstyrelsen i Gotlands län samt Region Gotland.
- En fältvandring för entreprenörer har genomförts

Tack för detta år med hopp om en god fortsättning på projektet!